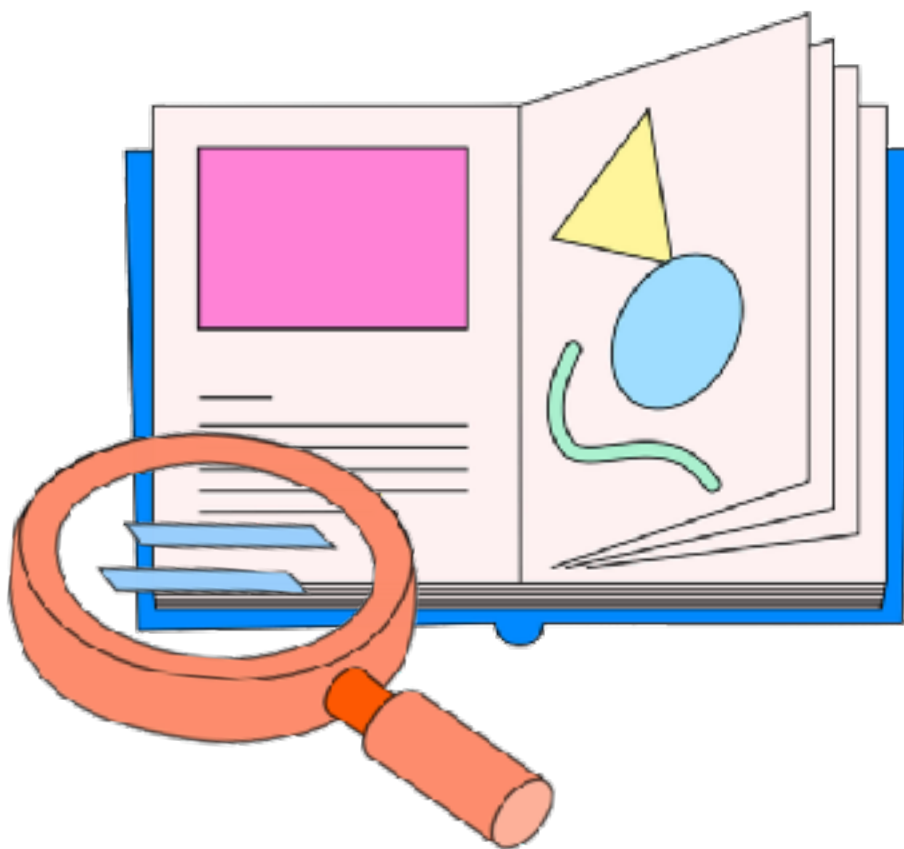

Verifée

Metodologie anotací důvěryhodnosti zpráv

Autoři:

(za Fakultu sociálních věd Univerzity Karlovy:) PhDr. Václav Moravec, Ph.D., Ph.D.,

(za Dataclair.ai, AI Centrum 02 Czech Republic:) Ing. Mgr. Jan Romportl, Ph.D., Michal Bravanský, Filip Trhlík, Matyáš Boháček

Tento dokument vznikl v rámci spolupráce **Verifée** a projektu **TAČR**.

Tato metodologie je publikována pod licencí **CC BY-NC 4.0**, která umožňuje její další úpravy a využití pouze pro nekomerční účely, a to pouze v případě patřičné citace této práce. K využitím pro komerční účely je třeba kontaktovat autory a získat jejich povolení. Detaily licence a z ní plynoucí pravidla naleznete na www.verifée.ai/license.

Obsah

0. Úvod	4
1. Kategorie důvěryhodnosti	4
2. Žurnalistické normy	7
3. Argumentační fauly	8

0 Úvod

Následující dokument shrnuje metodologii anotací zpravodajských článků výzkumného projektu Veriffee. Tímto dokumentem by se měli především řídit při rozhodování všichni anotátoři, kteří napomáhají označovat články v rámci kolekce datové sady důvěryhodnosti zpráv.

Tato metodologie je postavena na klasifikaci článků do čtyř základních kategorií důvěryhodnosti, které vychází z dodržování žurnalistických norem, snahy autora o manipulaci čtenáře, stylistických parametrů článku, obsahu argumentačních faulů a dalších. Samotné anotace zohledňují pouze důvěryhodnost článku, nikoli pravdivost. Všechny parametry pro rozhodnutí je tak možné nalézt přímo v samotném textu článku a není třeba vyhledávat jakékoliv kontextové informace na internetu či v jiných pramenech.

Anotátoři by při vyhodnocování článku neměli zohledňovat jakékoliv osobní preference či názory vůči zmíněným entitám. Tak, aby anotátoři nedocházeli k předčasným soudům na základě zdroje článku (zpravodajského serveru, média), jsou texty předkládány v anotační aplikaci s jednotným designem a navíc jsou veškeré informace, které by mohly vést k vyvození původu článku, očištěny.

Při vyhodnocování anotací je důležité dodržovat následující zásady:

1. Vždy si přečíst celý článek až do konce a prohlédnout si přiložená média (obrázky, grafiky).
2. Po přečtení projít metodologii a porovnávat článek přímo vůči definovaným parametrům, které determinují výslednou kategorii článku. Všechny vlastnosti zaškrtnávat pomocí dílčích políček.
3. Zanechat v aplikaci komentář, není-li cokoliv jasné.

1 Kategorie důvěryhodnosti

Tato sekce obsahuje jednotlivé kategorie důvěryhodnosti a patřičné definice. Odkazované žurnalistické normy a argumentační fauly si prostudujte v sekcích **3 Žurnalistické normy** a **4 Argumentační fauly**.

a. Důvěryhodný

Kvalitní znaky, které obsahuje (min. 5)

- Citace relevantních expertů k tématu, reprezentující důvěryhodné instituce
- Pohledy všech zúčastněných stran
- Fakta zasazená do kontextu
- Spisovnou češtinu, a to bez expresivních výrazů
- Dohledatelný autor
- Nezkreslená data

Negativní znaky, které obsahuje

Žádné, tyto články by neměly ve větší obsahovat míře žádné negativní znaky

Nesmí obsahovat

- Clickbait
- Nenávistný projev (hate speech)
- Útok na názorového oponenta bez opodstatnění
- Manipulaci se čtenářem
- Konspirační teorie
- Apelaci na city
- Argumentační fauly

b. Částečně důvěryhodný

Kvalitní znaky, které obsahuje

- Spisovnou češtinu
- Nezkreslená data

Negativní znaky, které obsahuje (min. 2)

- Clickbait
- Nedohledatelný autor
- Chybějící citace relevantních aktérů a expertů
- Nepřesné zaokrouhlování dat
- Bulvární aspekty (tzn. apelativnost, užití expresivních výrazů apod.)
- Chybějící kontext
- Apelaci na city

Nesmí obsahovat

- Nenávistný projev (hate speech)
- Útok na názorového oponenta bez opodstatnění
- Manipulaci se čtenářem
- Konspirační teorie
- Apelaci na city
- Argumentační fauly

c. Zavádějící

Kvalitní znaky, které obsahuje

Žádné, tyto články nemusí nutně obsahovat jakékoliv konkrétní kvalitní znaky

Negativní znaky, které obsahuje (min. 6)

- Clickbait
- Titulek nereprezentuje článek
- Zkreslená data
- Gramatické chyby
- Nedohledatelný autor
- Chybějící citace relevantních aktérů a expertů
- Nepřesné zaokrouhlování dat
- Bulvární aspekty (tzn. apelativnost, užití expresivních výrazů apod.)
- Apelace na city
- Chybějící kontext
- Argumentační fauly
- Útok na názorového oponenta bez opodstatnění

Nesmí obsahovat

- Nenávistný projev (hate speech)
- Manipulaci se čtenářem
- Konspirační teorie

d. Manipulativní

Kvalitní znaky, které obsahuje

Žádné, tyto články nemusí nutně obsahovat jakékoliv konkrétní kvalitní znaky

Negativní znaky, které obsahuje

Min. 8 z těchto znaků:

- Clickbait
- Titulek nereprezentuje článek
- Zkreslená data
- Gramatické chyby
- Nedohledatelný autor
- Chybějící citace relevantních aktérů a expertů
- Nepřesné zaokrouhlování dat
- Bulvární aspekty (tzn. apelativnost, užití expresivních výrazů apod.)
- Apelace na city
- Chybějící kontext
- Argumentační fauly
- Útok na názorového oponenta bez opodstatnění

Nebo kterýkoliv z těchto znaků:

- Nenávistný projev (hate speech)
- Manipulace se čtenářem
- Konspirační teorie

Nesmí obsahovat

Žádné, tyto články již mohou obsahovat jakékoliv negativní aspekty

e. Neklasifikovatelné

Článek, který pro svou délku nebo strukturu není možné zařadit dle této metodologie (resp. nedisponuje dostatkem obsahu, dle kterého by bylo možné zmiňované aspekty analyzovat). Může se jednat o jednovětná oznámení bleskových zpráv, texty paywallu a další.

2 Žurnalistické normy

Tato sekce shrnuje přední obecně přijaté žurnalistické normy, dle kterých by se měly všechny zpravodajské články řídit. Dle míry jejich dodržení je vyvozována patřičná kategorie. Tyto normy z velké míry vychází z metodiky NFNZ¹.

a. Transparentnost redakce

U článku by měl být uveden konkrétní autor či kolektiv autorů za ním stojící. Dále by měla být přímo zde, nebo na autorově profilu být k dispozici kontaktní informace.

b. Zdrojování informací

Všechny informace v textu jsou patřičně ozdrojované. Článek nepřebírá pouze z jednoho nepodloženého zdroje, avšak se v zájmu ověřování informací snažit informaci ověřit na více zdrojích.

c. Nezkreslování událostí

Autor textu se nedopouští stereotypizace či zobecňování určitých tvrzení. Text by tak neměl uměle zkreslovat událost, její vztah k ČR, či její důležitost.

d. Nevyužívání clickbaitu

Titulek odpovídá obsahu článku a nesnaží se přílišně senzačně upoutávat, tak aby nedocházelo k mystifikaci čtenáře.

¹ Metodika výzkumu – zpravodajské weby. Nadační fond nezávislé žurnalistiky [online]. [cit. 2021-12-12]. Dostupné z: <https://www.nfnz.cz/rating-medii/metodika-online/>

e. Rozlišení zpráv a komentářů

Zpravodajské články jsou jasně odděleny od rozhovorů, komentářů či glos.

3 Argumentační fauly

Tato sekce shrnuje často užívané argumentační fauly, kterých by se měly články vyvarovat. Dle míry jejich obsažení v textu je také vyvozována patřičná kategorie. Přehled těchto argumentačních faulů vychází z webu Bez Faulu².

a. Důraz na rozum

Argumenty obsažené v textu, které falešně apelují na rozum. Může se tak jednat o čistě nepodložené dovolávání se na tradice (nebo naopak modernost), na názor většiny společnosti, zkrácenou pravděpodobnost, peněžní status zmíněných entit a další.

Příklady

„Tradiční svíčková je pořádný jídlo. Ne jako ty jejich zdravý novinky.“
„Doktor Zima tvrdí, že globální oteplování je výmysl.“
„Evropská unie musí dřív nebo později selhat – říkal to přeci Václav Klaus.“
„Mléko je dobré na kosti, to ví každý.“
„Je obecně známá věc, že...“

b. Důraz na emoce

Argumenty ve článku, které se odvolávají na falešné premisy týkající se emocí. Jednak tímto způsobem může argumenty protistrany uměle zesměšňovat či jim přidávat agresivní narativ. Zároveň se může jednat o nátlak autora na čtenáře vytvářející strach či soucit s prezentovanými názory.

Příklady

„Je to už velice starý a nemocný muž. Bylo by nelidské chtít po něm, aby stanul před soudem.“
„Vy chcete nižší daně? Já chci milion na účtu.“
„Je nutné zabezpečit hranice České republiky. Protože až budou první mrtví v České republice, tak se všichni budou ptát, co jsme udělali, aby se to nestalo.“

² Argumentační fauly. Bez Faulu [online]. [cit. 2021-12-12]. Dostupné z: <https://bezfaulu.net/argumentacni-fauly/>

c. Chybná příčina

Text obsahuje argumenty poukazující na falešné příčiny rozličných jevů či událostí. Může se tak jednat například o “whataboutism”, kdy autor špatnost určitého činu ospravedlňuje poukázáním na jiné události podobného rázu u jiných entit. Dalším možným faulem této kategorie je tzv. Cum hoc, kdy autor tvrdí, že korelace implikuje kauzalitu. Může se ale jednat i o popření příčiny, kdy je absence přímočarých příčin události vykládána jako protiargument této události, a další.

Příklady

„Ti mladí se pořád perou a poslouchají ten metal. Metal z nich dělá násilníky!“

„Podmínky ve vězení Guantanamo jsou sice nelidské, ale vězni jsou teroristé!“

„Šacování často vadí lidem, kteří něco skrývají. Takže pokud vám vadí, že vás chceme šacovat, tak určitě něco skrýváte.“

„Během manželství páru se rodí děti. Manželství existuje jen za účelem rození dětí.“

d. Chybné vyvození

Argumenty obsažené v textu se ve své logice soustředí na důsledek, který je však vyvozen chybně či zkresleně. Konkrétně se může jednat o chybné vyvozování z neplatného obecného pravidla, odkazování na jiné zdánlivě podobné události a další.

Příklady

„Rýže je příloha, brambory jsou příloha... rýže jsou vlastně brambory.“

„Podle mě jen trávník šedý, protože jsem barvoslepý.“

„Podívej se na tu sukni a kabelku – zlatokopka jedna!“

„Netvrdím, že všichni muslimové jsou teroristé, tvrdím, že všichni teroristé jsou muslimové.“

e. Manipulativní obsah

Text manipuluje způsobem vyvozování svých závěrů, kdy například operuje s potenciální řetězovou reakcí důsledků, které však nejsou příliš relevantní, odchází od primárního tématu, generalizuje z jednotných výskytů a další.

Příklady

„Pokud zlegalizujeme marihuanu, hned budou chtít všichni zlegalizovat i heroin a další drogy.“

„A proč bych se měl já omlouvat, když ten druhý dělá mnohem horší věci?!“

„Kdo nepřijde na demonstraci, ten podporuje vládu.“

„Tu ženu nezabil přímo obviněný, ale démon, který ho tu noc posedl.“